

**Prof. dr Duško Vejnović, redovni profesor
Univerziteta u Banjoj Luci, predsjednik
Evropskog defendologija centra, Banja Luka,
glavni i odgovorni urednik časopisa
*Defendologija i Sociološki diskurs***

RAZLIČITOSTI SAVREMENOG TERORIZMA- OPASNOST ZA CIVILIZACIJU

Savremeni terorizam se manifestuje terorističkim aktima koji se najčešće realizuju kao: oružani napadi na objekte i lica, podmetanje i aktiviranje eksplozivnih naprava, izazivanje požara, upotreba otrova, štetnih gasova, hemijskih ili drugih opasnih materija, otmica lica, vozila, brodova ili vazduhoplova, te uzimanje talaca i kidnapovanje, slanje, „pisma - bombi“, upotreba „automobila - bombi“, „živih bombi“; prijetnje terorističkim napadom, lažne dojave i uzbune i slično. Bez namjere detaljnijeg elaborisanja, pomenućemo samo tradicionalne, dobro poznate **klasifikacije terorizma**, i to prema: geografskom nivou pripreme i izvođenja napada, na unutrašnji terorizam i terorizam međunarodnog značaja (transnacionalni – terorizam nadržavnih aktera i međudržavni – koji izvode države); izboru objekta napada, na selektivni, neselektivni (slučajni) i tipski; obimu mete napada, na individualni, grupni i masovni; izvođaču terorističkog akta, na pojedinačni i grupni; mogućnostima razrješavanja konfliktne situacije između terorista i onog protiv koga su napadi upereni, na zaustavljiv i nezaustavljiv; ličnom odnosu izvođača terorističkog akta prema terorizmu, na neposredni i naručeni (plaćenički); geo-prostoru terorističkog djelovanja, na urbani i ruralni; korelaciji aktivnih i pasivnih

subjekata terorističkog napada, na terorizam: države protiv države, države protiv nedržavnog subjekta, nedržavnog subjekta protiv države i nedržavnog subjekta protiv nedržavnih subjekata; motivima, na nacionalistički, separatistički, religiozni, prevratnički i emigrantski; odnosu terorista prema vladajućem režimu, na antidržavni i podržavani; posljedicama koje proizvodi po životnu sredinu, na ekološki i ostali terorizam; političkoj orijentaciji terorista, na revolucionarni (lijevi, ljevičarski, crveni) i reakcionarni (desni, crni, bijeli) i ostale podjele (vigilantistički, agitacioni, demonstrativni, „evro - terorizam“, telefonski terorizam i sl.). Za razliku od „klasičnih“ (tradicionalnih, staromodnih) terorista koji su primarno zainteresovani da oduzmu što više nevinih života ili da udare na simbole savremene demokratske države, „racionalni/kalkulišući“ teroristi teže da pričine što veću ekonomsku štetu i ugroze kvalitet života, nastojeći da poštede ljudske živote. Takav je tzv. **energetski terorizam** protiv nacionalnih i međunarodnih ekonomsko-energetskih sistema, koji postaje „moćno ekonomsko i političko oružje.“¹ Obzirom na ličnu bezbjednost i taktiku izvođača terorističkog napada, terorizam može da se podjeli na tzv. promišljeni (koji izvide teroristi koji ne žele da budu uhvaćeni niti ubijeni) i samoubilački terorizam (koji izvide politički, vjerski, nacionalistički i drugi fanatici, koristeći konvencionalne ili improvizovane eksplozivne naprave, ne mareći za svoj život). Umjerenu taktiku koristi tzv. aktivni strijelac koji, koristeći vatreno, rjeđe hladno oružje ili oruđe pogodno za napad, ubija što više nevinih ljudi oko sebe, najčešće na javnom mjestu (na ulici, u školi, u crkvi, u sredstvima javnog prevoza, u samoposluži, na sportskom stadionu itd.). Danas u svijetu postoje pojedine države koje su pokrovitelji terorista (sponzorisani terorizam) jer podstiču i pomažu teroriste u realizaciji njihovih namjera, odnosno, iniciraju i naručuju terorističke akte, te preko pripadnika svojih vojnih i tajnih službi u njima neposredno

¹ Vaňous J., „Security of Energy Supplies – Policy Paper, Energy & Security Global Challenges – Regional Perspectives“, *Program of Atlantic Security Studies*, Prague Security Studies Institute, 2005., pp. 98-105.

učestvuju. Najčešće je riječ o „tzv. ideološkoj, finansijskoj, vojnoj (obuka i naoružavanje) i operativnoj (obezbjedjivanje falsifikovanih isprava i dokumenata, specijalnog oružja, sigurnih utočišta) podršci, iniciranju terorističkih napada i direktnom učestvovanju u terorističkim akcijama.“² Poseban vid državnog terorizma je terorizam surogat rata (protiv drugih nacija), koji se primjenjuje u okviru različitih koncepata specijalnog – nekonvencionalnog ratovanja.³ Ako se u izvođenju terorističkih napada koristi oružje za masovno uništavanje, može se govoriti o nuklearnom, hemijskom, biološkom ili kombinovanom terorizmu. Zajednički naziv za ove vidove terorizma, ali i za terorističke akte kojima se uzrokuje smrt većeg broja lica i ogromna materijalna šteta je super (mega) terorizam, odnosno postindustrijski terorizam. **Bio-terorizam** može da se manifestuje kao tzv. agroterorizam čije su mete poljoprivreda i izvori hrane, odnosno biljke i životinje koje se koriste u prehrambene svrhe (zoocidni i fitocidni oblik), odnosno kao genocidni (protiv ljudi) i ekocidni terorizam (protiv životne sredine). Postmoderni (visokotehnološki) terorizam podrazumijeva zloupotrebu savremenih tehnologija u izvođenju terorističkih napada. Njegov poseban vid je kiber (kompjuterski) terorizam, odnosno izvođenje terorističkih napada posredstvom savremenih informacionih tehnologija. Zbirni naziv za nuklearni, hemijski, biološki, kiber-terorizam i terorizam uz upotrebu visoko - sofisticiranog oružja i materijala za masovno uništavanje je tehnološki - nekonvencionalni terorizam. Jedan od specifičnijih vidova je tzv. **kompromisni terorizam**. U užem smislu, riječ je o obračunavanju stranih službi bezbjednosti sa političkim protivnicima koji su našli azil u drugoj državi, uz zloupotrebu pogodnosti diplomatskih funkcija i gostoprimstva državne akreditacije. U širem smislu, riječ je o terorističkom napadu

² Martin G., *Understanding Terrorism – Challenges, Perspectives, and Issues*, Publications, Thousand Oaks. London–New Delhi 2006., pp. 125.

³ O ovome više vidjeti u Milašinović R., *Američki pohod na svet*. ZAD, Beograd, 1996..

koji je organizacija ili grupa usmjerila protiv jedne države, zahtijevajući pri tom da im treća država (koja nije neposredno pogođena terorističkim aktom) ispuni političke zahtjeve.⁴ Specifičan je i fenomen tzv. **narkoterorizma**. U nepravom značenju, to je finansiranje terorizma profitom od trgovine narkoticima. U pravom smislu, riječ je o nastojanjima narkokartela (narkomafije) da steknu političku moć, zbog čega pribjegavaju (neposrednim ili plaćeničkim) terorističkim aktima ne bi li se razračunali sa postojećim režimom na vlasti na čije mjesto pretenduju. Novi je i vid tzv. **zelenog terorizma**, koji preduzimaju formalne ili neformalne društvene grupe koje se zalažu za prava životinja, očuvanje životne sredine, šuma, voda, vazduha i slično. Politizovanje tradicionalnih političkih pitanja dovodi i do ekstremističkog ponašanja pojedinaca i grupa, čiji je cilj usko ograničen, pa se i naziva terorizmom jednog (uskog) cilja, koji primjenom nasilja ukazuje na konkretne ekološke probleme i vrši pritisak na organe vlasti kako bi inicirali donošenje zakonskih propisa kojim bi se oni riješili. Narastajući transnacionalni, postmoderni terorizam, obogaćen novim formama ispoljavanja i oličen u ekstremnom radikalnom religijskom, posebno islamističkom fundamentalizmu, na početku trećeg milenijuma poprimio je globalni karakter i pretvorio se u najveću prijetnju svjetskoj bezbjednosti. Zato ga mnogi nazivaju **globalnim terorizmom**.⁵ Ovaj vid terorizma odlikuje globalno prostiranje pojedinih terorističkih organizacija i mreža i njihova izražena mobilnost, te globalni efekti terorističkih napada koji imaju tendenciju primjene oružja za masovno uništavanje. Najzad, valja pomenuti i to da su teroristički napadi u bezbjednosnoj praksi najčešće kombinacija nekih od navedenih „čistih“ oblika terorizma.

⁴ Na primjer, teroristi iz države A u državi B otmu ambasadora države C, zahtevajući pri tom da država D pusti na slobodu određene političke zatvorenike. Ovde se računa na to da će međudržavna solidarnost povećati izvjesnost uspjeha terorista.

⁵ Bajagić M., *Osnovi bezbednosti*, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd 2007., str. 194.